

Кучер В. В.,
*курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів превентивної
діяльності Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ*

Науковий керівник:
Малишко В. М.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та
історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

**ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСОРІВ ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ПРО ЄВОЛЮЦІЮ ПРАВОВОГО ІНСТИТУТУ КАПЕРСТВА
ТА ЗАХИСТ МІЖНАРОДНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ
УПРОДОВЖ ХІХ ст.**

Початок науковим розвідкам і лекційним курсам юристів, які висвітлювали захист міжнародних прав людини під час морських війн поклали дослідження істориків-попередників. Так, на юридичному факультеті Харківського університету з'явилася перша в Російській імперії праця з «загальнонародного права», як тоді іменувалося міжнародне право. Це був науковий доробок екстраординарного професора, класичного історика Т. Ф. Степанова (1795–1847) «Загальнонародне право в сукупності з дипломатією» (у двох томах; 1847), в якому досліджено еволюцію історико-правового інституту каперства [1].

Професор Степанов у розділі власної монографії «Про закони війни» засуджував тих, хто вважав, що під час бойових дій флотів і каперів великих морських держав будь-які закони змовкають, якщо йдеться про прибуток від такої специфічної підприємницької діяльності, як каперство [2]. У 1835 р. його було обрано деканом юридичного факультету, внаслідок чого Степанов мав запропонувати колегам-юристам проводити наукові дослідження з міжнародного морського права, з метою підвищення рівня лекційних курсів з основ міжнародного права.

Вдалиий приклад координації зусиль професійних істориків, що займалися вивченням всесвітнього процесу первісного нагромадження капіталу, з діяльністю професійних юристів, які зосередили увагу на аналізі такого прояву цього процесу, як каперство, надав харківський професор М. Н. Петров (1826–1887). Він все своє наукове життя присвятив систематичному викладанню всесвітньої історії в університетах Російської імперії на підставі ство-

реного ним першого повного курсу з цієї навчальної дисципліни.

Професор Петров роз'яснював своїм студентам, історикам і юристам, що історія міжнародного морського права впродовж століть значною мірою була історією безуспішних спроб урядів великих держав розмежувати сфери свого впливу в світовому океані. Він робив наголос на «індивідуальності» народів, які століттями брали участь в боротьбі за гегемонію в океанському просторі, що й відтворилася в міжнародному правовому інституту напівкомерційного розбою, який німецькою звався «каперством», англійською – «приватирством», а французькою – «корсарством». Харківський історик рекомендував студентам-юристам опанувати основи міжнародного морського права, беручи до уваги, що «англійська історіографія багато в чому протилежна німецькій, що німці, в більшості, – об'єктивісти, англійці – прагматики, а французи перевершили їх у таланті художнього оповідання» [3]. Нарешті, професор Петров робив припущення, що наука міжнародного права повинна досліджувати джерела міжнародного права, його предмет і засоби його охорони.

Цілком очевидно, що під впливом Степанова і Петрова на юридичному факультеті Харківського університету формувалася школа юристів-міжнародників. Там було здійснене невеличке за обсягом магістерське дослідження М. Заремби «Історичний розвиток поняття про військову контрабанду» (1849). Зусилля автора цієї праці сприяли вивченню історії правового інституту каперства студентами Харківського університету, адже Заремба довів, що контрабанда і каперський промисел були невід'ємними частинами процесу первісного нагромадження капіталу підприємцями морських держав Європи і США. При цьому автор писав, що питання нейтральної торгівлі в період військових дій великих держав у світовому океані розділило тодішнє вчене співтовариство європейських фахівців з міжнародного морського права на тих, хто став на бік воюючих або нейтральних держав. Звідси і випливає проблема ставлення до військової контрабанди: «На якій підставі воюючі держави привласнюють собі право вводити закони для дії в других самостійних державах. На нашу думку, існування факту обмеження нейтральної торгівлі спричиняє доцільність існування (міжнародного) права» [4, С. 2–3].

М. Заремба констатував, що військовою контрабандою варто визнати зброю, боєприпаси, амуніцію, порох, сірку і селітру. Ці товари, якщо вони направляються до ворога, підлягають конфіскації, але конфіскація інших товарів не може бути виправдана. Що стосується мети встановлення норм щодо військової контрабанди, то вона теж не досягається, оскільки більш обмежує нейтральне мореплавство, ніж приносить користі воюючим державам. Тому то юристи, які слухали лекції М. Заремби, могли прийти до висновку, що головною перешкодою на шляху вирішення проблеми правового визначення військової контрабанди стає позиція найсильнішої морської держави – Англії, для якої будь які норми міжнародного морського права були досить обтяжливими.

На жаль, дисертація Заремби викликала занадто критичні заперечення з боку його молодших за віком колег, які пізніше доводили зміст цього до-

слідження до студентів-юристів. При цьому вони не брали до уваги ту обставину, що з праці Заремби починається історіографія міжнародного морського права не тільки в середовищі харківських юристів, а й в середовищі правознавців-міжнародників всіх університетів Російської імперії [5, С. 243].

Отже, не зважаючи на те, що М. Заремба не дуже вдало вирішував проблеми правового визначення морської військової контрабанди, професори Харківського університету стали початківцями становлення міжнародного морського права на теренах колишньої України. Досліджуючи праці європейських юристів-міжнародників, вони досить вдало поглибилися в проблеми запровадження піратства за ліцензіями в ході морських війн.

Використані джерела:

1. Степанов Т. Ф. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki>.
2. Грабарь В. Э. Материалы к истории литературы международного права в России (1647–1917) / В. Э. Грабарь. – М.: Изд-во АН СССР, 1958. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//www.ex-jure.ru/law/news.php?new_sid=25](http://www.ex-jure.ru/law/news.php?new_sid=25).
3. Остапов Н. В., Петров М. Н. О соотношении национального и общечеловеческого. – Електронний ресурс – Режим доступу: http://www.history.vuzlib.org/book_o064_page_81.html.
4. Историческое развитие понятия о военной контрабанде. Разсуждение Кандидата прав Мечислава Зарембы на степень магистра общенародного права. – С. Петербург, 1849.
5. Очерк новейшей литературы по международному праву / Сочинение Всеволода Даневского. – СПб.: В Типографии Второго Отделения Собственной Е. И. В. Канцелярии, 1876. – [4], IV, 273 с.

*Луцкевич Д.О.,
студент II курсу магістратури
Дніпровського національного
університету імені Олесь Гончара*

*Науковий керівник:
Юзікова Н.С.,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративного
і кримінального права
Дніпровського національного
університету імені Олесь Гончара*

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПРИ УКЛАДАННІ ШЛЮБУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

На момент проведення реформ у законодавстві актуальним питанням серед народу України є реєстрація шлюбу та його документальне оформлення і підтвердження адже державна реєстрація є обов'язковим елементом